

Vykintas VAITKEVIČIUS

SKERSABALIŲ I PILKAPIŲ GRUPĖS TYRINĖJIMAI 1999 M.

Skersabalių I pilkapių grupė (AR 1443) yra 0,6 km į R nuo Skersabalių geležinkelio stoties (Vilniaus r., Bezdonių sen.), Santakos girininkijos miško kvartaluose Nr. 46–48. Grupėje 24 pilkapiai, išsidėstę lygumoje, 0,4 km ilgio plote, pailgame PR–ŠV kryptimi. Pilkapiai įvairaus dydžio, vidutiniškai 6–8 m skersmens, 0,5–0,8 m aukščio, su juos juosiančių griovių žymėmis ir atskirais atvejais – iš sampilų kyšančiais pavieniais akmenimis. Keli didžiausi pilkapiai (ŠV ir PR pilkapyno dalyse) yra 15–18 m skersmens, siekia 1,5 m aukštį. Centrinėje pilkapyno dalyje ypač gerai matomos pilkapius supusių duobių žymės. Duobės čia siekia 0,6–0,8 m gylį, tarp jų žymūs buvę tarpai – „praėjimai“. Keletą pilkapių apardė lobių ieškotojai. Pasakojama, kad švedų kapais laikomus pilkapius kasinėję vietos gyventojai rado geležinių dirbinių. Už 0,25 km į PR nuo I pilkapių grupės yra II pilkapių grupė (AR 1605). Šioje grupėje 5 ardomi V–VII a. pilkapiai tyrinėti 1997 m. (žr. *ATL 1996 ir 1997 metais*, p. 165–168). Maždaug už 0,3–0,4 km į V nuo Skersabalių I pilkapių grupės, pagal pasakojimus, būta viduramžių laikotarpio kapinyno, kuris nukastas pokario metais pradėjus veikti žvyro karjerui.

1999 m. ištirtas pilkapis Nr. 1 (pagal pilkapyno planą – Nr. 5) buvo pilkapyno PR dalyje, miško kvartale Nr. 48. Jį ardė kvartalinė linija, skirianti kvartalus Nr. 47 ir 48. Išlikusi sampilo dalis buvo 5,5×9 m dydžio, siekė 0,52 m aukštį. Į PR nuo šio pilkapio matoma užslinkusios duobės žymių. Tirtojo pilkapio sampilas supiltas iš geltono smėlio su žvyringais intarpais ir smulkiais akmenėliais. 0,62–0,64 m gylyje aptiktas 8–12 cm storio juodos degėsingos žemės sluoksnis – pilkapio pagrindas, kuris iš viršaus buvo užpiltas plonu, vidutiniškai 2 cm storio, žvyro sluoksniu. Degėsingos žemės sluoksnis užėmė 5–5,2 m skersmens plotą, kuriį iš ŠR ir ŠV supo gerai išlikę 17 ir 28 viena eile krautų akmenų puslankiai. Akmenys, iš kurių sukrauti šie puslankiai, vidutiniškai 0,2×0,25×0,1–0,13 m dydžio. Š pusėje (tarp šių puslankių) būta 4 akmenų, kurie, matyt, priklausė pilkapio vainikui, PR pusėje – 8, PV – 1 ir P – 8 akmenų. P pusėje vienas iš akmenų skyrėsi savo dydžiu. Tai melsvos su baltais intarpais spalvos, 0,7×0,53×0,42 m dydžio granitas. Akmenų vainiko vidinis skersmuo – 6,8–7 m (R–V).

Perkasos PR dalyje ištirta dalis duobės, skyrusios pilkapį Nr. 1 nuo PR esančio kito pilkapio. Su kuriuo iš pilkapių (ar su abiem) ši duobė yra susijusi, atsakyti negalima. Daugiau duomenų apie duobę duotu šalia esančio pilkapio (plane – Nr. 4) tyrinėjimai. Į pilkapio Nr. 1 perkasą pateko 6,3 m ilgio, iki 2,6 m pločio, ŠR–PV kryptimi pailgos duobės dalis. Pjūvyje duobė buvo dubens vidutinio statumo (ŠR) ir lėkštasis (PV) šlaitais. Jos užpildas – tamsiai geltonas smėlis su degėšiais, kuriame vietomis įsiterpę 5–12 cm storio juodos humusingos žemės sluoksniai. Giliausioje vietoje (PV) duobė siekė 0,92 m gylį.

Kapui Nr. 1 priklausančių degintinių kaulų rasta jau 0,09–0,11 m gylyje nuo sampilo viršaus, labai nežymiai išsiskiriančiame, kiek tamsesniame sampilo smėlyje. Kapo duobės kontūrai ėmė ryškėti 0,34–0,36 m gylyje, šiek tiek į Š nuo pilkapio centro. 0,59–0,6 m gylyje duobė buvo netaisyklingo ovalo formos, išžėsta ŠR–PV kryptimi, maždaug 1×1,55 m dydžio, pjūvyje beveik pusrutulio formos, 0,36–0,39 m gylio. Taigi duobės viršus buvo dar pilkapio sampile, o dugnas – jau įžemyje. Degintinių kaulų rasta ir už kapo duobės ribų. 0,51 m gylyje nuo sampilo viršaus, tarp degintinių kaulų, aptiktas apsilydęs žalvarinio juostinio žiedo fragmentas. 0,79–0,91 m gylyje, visame duobės plote, preparuojant ir sijojant žemes sietu, rasta: žalvarinio įvijinio (?) žiedo, žalvarinių plokščių bei nežymiai išlenktų apkalėlių fragmentų, taip pat keli smulkūs rombo formos žalvariniai apkalėliai, tvirtinami 4-iomis ataugėlėmis kraštuose, sukorodavęs geležinis dirbinėlis, savo forma primenantis sągą. Kapo duobės dugne, 0,94 m gylyje, vienoje vietoje rasti ugnies neliesti daiktai: geležinė, labai koroduota 2,3×2,6 cm dydžio sagtelė, į galą smailėjantis diržo apkalas, geležinis diržo apkalas užlenktais kraštais, žalvarinio, išgaubto, užlenktu kraštu diržo apkalo fragmentas, žalvarinio plokščio, įmuštais apskritais iškilimais ornamentuoto apkalo (?) fragmentai, keli rombo formos žalvariniai apkalėliai. Visi šie dirbiniai galėtų priklausyti bent keliems diržams ar dirželiams, kurie buvo padėti kapo duobės dugne, tačiau tarp jų rasta tik viena sagtelė. Atskirai paminėtina kapo duobės viršuje, prie Š krašto, rasta akmenų konfiguracija: 0,34 m gylyje aptiktas natūraliai plokščio rausvos spalvos granito akmens viršus. Paaiškėjo, jog 0,48 m gylyje šis 0,17×0,12×0,14 m dydžio akmuo remiasi į mažą postamentą, sudėtą iš 3 skirtingų, vidutiniškai 0,1×0,1×0,05 m dydžio akmenų skeveldrų. Tarp visų šių akmenų rasta degintinių kaulų.

Kapu Nr. 2 laikoma degintinių kaulų koncentracija aptikta 0,19–0,23 m gylyje nuo sampilo viršaus, už 0,4 m į ŠV nuo kapo Nr. 1. Degintinių kaulų rasta tamsiai geltoname smėlyje su smulkiais degėisiais, maždaug 1,6 m ilgio Š–P kryptimi, 0,35–0,45 m pločio plote. Pavienių degintinių kaulų čia rasta preparuojant sampilo žemes ir giliau – 0,36–0,37 m bei 0,58–0,59 m gylyje. Įkapių šiame kape neaptikta.

Skersabalių I grupės pilkapis Nr. 1, pagal įrangą ir kape Nr. 1 rastas kuklias įkapes, datuojamas V–VII a.

Vykintas VAITKEVIČIUS

Exploration of group I Skersabaliai barrows

In 1999 LIH explored a disturbed Skersabaliai barrow of group I No 1 (Vilnius district). The barrow was inside of a stone circle. To the south east of the barrow the charred soil which was used to fill up the pit was explored. Cremation No 1 was made to the north-east and south-west direction in a oblong, approximately 1x1,55 m size and 0,36-0,39 m deep pit of an asymmetrical oval shape. In the pit some brass rings and fragments of mountings were found, and on the bottom of the pit parts of a belt (or belts?) which were not damaged by fire such as a buckle, fragments of plain and iron and brass mountings with a concave cross-section and rhomboid mountings were found. Cremation No 2 was found in the earth pile, 0,4 m to the north-west of burial No 1. It was a bone concentration in dark yellow sand with small charred wood particles in the oblong area of approximate size of 0,35-0,45x1,6 m, to the north-south direction. No burial items were found in this burial.

According to the finds and the burial items found in burial No 1, the barrow is dating from the 5-7th century.

Gintautas VĒLIUS

POPŲ-VINGELIŲ PILKAPYNAS

Popų-Vingelių pilkapyne (AR 1234) yra Trakų r., Kariotiškių sen., Vievio girininkijos 91 ir 92 miško kvartaluose. Pilkapiai išsidėstę ant viršutinės antsalpinės terasos, maždaug 100 m į Š nuo kairiojo Neris kranto ir apie 600 m į P nuo jau negyvenamo Balčiūnų kaimo.

Pilkapyne būta per 30 pilkapių. Sampilai 6–15 m skersmens, įvairaus aukščio, kai kuriuos juosia akmenų vainikai, daugelį apardė „lobių